

John Jansen van Galen
Fiasco van goede bedoelingen

Nederland en de Indonesische onafhankelijkheid

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, november 2019

© John Jansen van Galen

Omslagontwerp Stijn Dams

Typografie binnenwerk Michiel Niesen, Haarlem

Auteursfoto Lukas Göbel

Kaart binnenwerk Julie da Silva

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 929 2875 7

NUR 688

www.uitgeverijpluim.nl

INHOUDSOPGAVE

DE DEKOLONISATIE VAN NEDERLAND

IN DRIE SCÈNES: 1942, '45, '48 9

1. Na zeven jaar leed en ellende
2. Een vaarwel aan het kolonialisme
3. 'Het falen der generaties'
4. Kachelhoutjes maken van Soekarno!
5. 'Indonesia Raya, merdeka, merdeka'

HET NEDERLANDSE KOLONIALISME

TOT 1900 21

6. Koloniale paradox of koloniale illusie?
7. 'Om overal te regeeren zijn wij te zwak'
8. 'De grond der vaad'ren'
9. 'Die 't veel doet vreesen, moet veel vreesen'
10. Het 'allernadeeligste geschenk'
11. 'Mishandeld en uitgezogen in Uwen naam'
12. Een 'Eereschuld'

HET BEGIN VAN HET

INDONESISCH NATIONALISME 35

13. Eenheid dankzij Van Heutsz
14. 'Eene openbaring'
15. 'Als ik eens Nederlander was'
16. Een islamitische 'handelsvereniging'
17. Sarekat Islam is 'te massaal'
18. Het 'schadelijk deel der natie.'
19. Tegen het 'zondig kapitalisme'

HET NEDERLANDSE BELEID TOT WOII 47

20. Een podium voor 'vrijmoedige kritiek'
21. 'Stille angst in de atmosfeer'
22. 'De reuzen van de overwal'
23. 'In menig opzicht sympathiek tegenover de NSB'
24. 'De ware inlandsche beweging'
25. Tuin der Leerlingen
26. De openbaring Gods spreekt ook uit deze

historie' 27. Een 'treurspel der gemiste kansen' (1) 28. Een 'treurspel der gemiste kansen' (2) 29. Een 'treurspel der gemiste kansen' (3)

DE TWEEDE WERELDOORLOG 69

30. 'Begraaft de geschillen' 31. Losser van Holland 32. Een 'kleine commissie van bekwame mannen' 33. 'Indië's wenschen' 34. 'Men wilde het alleen doen' 35. 'Een zee van Japanse vlaggetjes' 36. Voor een 'vrij en gelukkig Indonesië' 37. 'Amerika platstrijken, Engeland verbrijzelen!' 38. 'Een kind dat graag groot wil zijn'

DE WEG NAAR LINGGADJATI (1946) 85

39. Het 'aureool van de rechtvaardige' 40. De 'oude autoriteiten' 41. 'Waanzin raasde door de straten' 42. De 'volksmilitie' als derde macht 43. 'De grens van ons nationale zelfrespect' 44. Een routekaart naar dekolonisatie 45. Over 25 jaar? 46. 'De rang van Denemarken' 47. 'De week naar schande' 48. De hete adem in de nek 49. Strijd of diplomatie 50. De grootste troepenmacht overzee 51. 'Hun bondgenoten, niet hun vijanden' 52. 'Gejuich en dankbaarheid' 53. 'Hollandse marionetten?' 54. Een afspiegelingscollege 55. 'Een groot geschenk' 56. Een 'soevereine' staat

NAAR DE EERSTE 'AGRESI MILITAR' (1947) 123

57. Ontwricht gezag 58. 'De schrik komt er geweldig in' 59. 'Bijna godsdienstoorlog' 60. 'Het is een rotting, maar we moeten het doen' 61. 'Delighted' 62. 'Een fakkel van menselijkheid' 63. 'Hoe groter het aantal staatjes, hoe sterker het verband' 64. 'Men was er eindelijk uit!' 65. 'Zonder geestdrift, heel verdrietig' 66. De 'speerpuntenstrategie' van Spoor 67. 'Politionele actie?' 68. 'Linggadjati in de branding' 69. 'Het Wilhelmus als een vloek' 70. Succes of debacle

NAAR DE TWEEDE 'AGRESI MILITAR' (1948) 153

71. 'Op naar de geestelijke pesthaard!' 72. Een 'afbrokkelingssysteem'
73. Een tweede 'bersiap' 74. 'Scheepje onder Jezus' hoede' 75. Het
voorbeeld van India 76. Aan boord van de *uss Renville* 77. 'Ruim
weerstand Rawagede op' 78. 'Whatever you are now, you are'
79. Het 'eenheidsideaal' 80. 'Het roer moet om' 81. Spijbelen voor
Paul Kruger 82. Socialisten in 'een klempositie' 83. Een club van
'machteloze marionettenstaten?' 84. Een 'van Hoger af gegeven
kans' 85. Een 'volkomen onhoudbare positie' 86. Tegen het
'terroristenleger'

DE SOEVEREINITEITSOVERDRACHT (1949) 183

87. Een 'volledige misrekening' 88. De vlucht naar voren
89. Scheidsrechter van de wereld 90. Georganiseerde terugtocht
91. 'De werkelijke situatie is als volgt' 92. 'De heren worden
bedankt' 93. 'Een Unie van Jan Kalebas' 94. 'Ons werkelijk belang'
95. Potentiële kruitvaten 96. 'Ons laatste bastion in Azië' 97. Weinig
kies 98. 'Een goed begin'

DE STRIJD OM NIEUW-GUINEA (1949-1962) 203

99. 'Ons jong broederland' 100. 'Het werkelijk fundamentele
probleem' 101. Het kroonjuweel afgedankt 102. Nieuw-Guinea
'in de ijskast' 103. Heldin van de natie 104. Een averechts
effect 105. 'Zelfzuchtig altruïsme' 106. Zwarte Sinterklaas
107. 'Vooraanstaande Papoea's' 108. Scheuren in het draagvlak
109. 'Het vodje van Luns' 110. Een 'allerzonderlingste daad'
111. Internationaal vlootvertoon 112. Een plan-Luns 113. Krassen op
een rots 114. De Slag bij Vlakke Hoek 115. 'Dear Mr Prime Minister...'
116. Met de rug tegen de muur 117. 'In principe' of 'op basis van'
118. 'Jouwe, jij bent naïef' 119. 'Figuurlijke landmijnen' 120. Langs

de rand van oorlog 121. Krijgsraad 122. 'Een oorlog die wij verliezen'
123. Een 'slip up' 124. 'Moge God u bewaren' 125. Een 'daad
van vrije keuze'

SLOTSOM 245

126. Het fiasco van goede bedoelingen

VERANTWOORDING 251

NOTEN 253

PERSONENREGISTER 263

KAART VAN INDONESIA 268-269

DE DEKOLONISATIE VAN NEDERLAND IN DRIE SCÈNES: 1942, '45, '48

1. Na zeven jaar leed en ellende

De dekolonisatie van Indonesië kreeg haar beslag toen Nederland in december 1949 de soevereiniteit over Nederlands-Indië formeel afstond. Er ging een bloedige geschiedenis aan vooraf, die begon toen koningin Wilhelmina in december 1942 aankondigde dat Nederland zijn aanspraken op het land zou opgeven. Vier maanden later overrompelde het Japanse leger het land en dat werd het begin van zeven jaar leed en ellende voor de Indonesische bevolking.

De Japanse bezetting ging over in strijd om de Indonesische onafhankelijkheid, sociale revolutie en gewapend optreden door Nederland. In die tijdspanne stierven naar schatting 4 miljoen Indonesiërs door hongersnood, moord, doodslag, marteling en gedwongen tewerkstelling onder erbarmelijke omstandigheden. Ongeveer dertigduizend Europeanen lieten het leven, merendeels in interneringskampen. Sommige groepen kregen het uitzonderlijk zwaar te verduren, met name de (Indo-)Chinezen en Indo-Europeanen, gemengde bevolkingsgroepen die beschouwd werden als handlangers van het kolonialisme en daarom tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd blootstonden aan een terreur, waarin tienduizenden het leven lieten.

Bij het opmaken van de rekening over die periode staat Nederland in de beklagdenbank. Het stuurde een leger van meer dan 120 000 manschappen overzee, dat tussen maart 1946 en december 1949 ruim 100 000 Indonesiërs doodde. De militaire campagnes alias ‘politieele acties’ waren entr’actes in een drie en een half jaar durende guerrilla en contraguerrilla. Die overheerst nu alles wat over deze geschiedenis gezegd wordt. Niet langer bepalen heren rond vergadertafels en verdragen die getekend worden het beeld, maar soldaten die kampongs in brand steken en met de mitrailleur in de aanslag bij een greppel vol lijken staan.

Dat is deels terecht: het is een gruwelijke historie die nu pas in haar volle omvang uit de doeken wordt gedaan. Maar er is meer over te zeggen, en het heeft geen zin bij wijze van boetedoening historische onwaarheden te verkondigen. Het beneemt bovendien het zicht op wat feitelijk de hoofdzaak is: hoe Indonesië onafhankelijk werd en welke rol Nederland daarin speelde. Heeft ons land zich inderdaad hardnekkig en met groot geweld ‘verzet tegen de dekolonisatie van Indonesië’, zoals je tegenwoordig steevast hoort betogen? Dat wil ik in dit boek nagaan. De beide Nederlandse militaire campagnes tegen de Indonesische republiek waren naar het woord van Von Clausewitz een (hardhandige) voortzetting van de politiek met andere middelen. Maar wat was het doel van de bewindslieden en de onderhandelaars? Betekende de soevereiniteitsoverdracht werkelijk een smadelijke nederlaag voor Nederland?

In dit boek beschrijf ik dat proces en bestrijd en passant enige nu algemeen aanvaarde ‘waarheden’ die daarover de ronde doen, namelijk:

Nederland verzette zich tussen 1945 en '49 hardnekkig en gewelddadig tegen de dekolonisatie van Indonesië.

De soevereiniteitsoverdracht van '49 was een debacle voor Nederland.

Nederland heeft in 1962 de Papoea's, aan wie het na de Indonesische onafhankelijkheid zelfbeschikkingsrecht beloofde, lelijk in de steek gelaten.

En kwam met de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië in 1949 werkelijk een einde aan *drie en een halve eeuw koloniale overheersing* van de archipel door Nederland? Ten slotte stel ik de vraag: *Wat had Nederland anders kunnen en moeten doen?* Had het de Indonesische nationalisten anders tegemoet moeten treden? Zo ja, hoe dan? En had het daardoor kunnen vermijden dat deze geschiedenis eindigde in een fiasco van goede bedoelingen?

2. Een vaarwel aan het kolonialisme

‘Met majesteitelijke gratie als een zeilschip onder volle tuigage’ betreedt koningin Wilhelmina op 6 december 1942 op de vijfde verdieping van Stratton House in Londen de studio van Radio Oranje.¹ De typering van de vorstin is van de schrijver A. den Doolaard, die als ‘omroeper’ op dit radiostation van de regering in ballingschap grote populariteit geniet in bezet Nederland. Onder zijn regie spreekt de koningin doorgaans haar landgenoten in Nederland toe, maar vanavond richt zij zich tot haar onderdanen overzee.

In Wilhelmina's wereldrijk gaat de zon letterlijk nooit onder: als bij de vuurtoren op de westpunt van Aruba het donker invalt, wordt het in het oosten van Nederlands Nieuw-Guinea alweer licht. Haar toespraak komt in Nederlands-Indië daardoor bekend te staan als de 7-decemberrede. In 'de West', Suriname en de zes Antilliaanse eilanden, wekken de woorden van de koningin bij een geschoolde voorhoede veel geestdrift, maar in 'de Oost' bereiken deze nagenoeg niemand. Nederlands-Indië is bezet door de Japanners, die het radioverkeer streng aan banden leggen.

Op vergeelde foto's zien we de 'Oude Dame' statig achter de microfoon zitten, een zwaar, hoog apparaat: met haar kin geheven, de blik vastberaden, het papier met de tekst in haar hand, hoed op en bontkraag om, want het is kil in het gebouw, er is gebrek aan brandstof. Volgens Den Doolaard is Wilhelmina een puik radiosprekerster, al spreekt ze meestal te luid, alsof ze zich rechtstreeks, zonder technische hulpmiddelen, tot haar landgenoten wil richten. Maar haar stem is vast, ze hapert niet en heeft een toonhoogte die haar woorden iets geagiteerds en een zekere urgentie geeft.

Het is niet te horen dat zij haar tekst tegen heug en meug voorleest. Wilhelmina verklaart dat de Nederlandse regering 'na de bevrijding' een rondetafelconferentie bijeen wil roepen 'voor gezamenlijk overleg over een voor de veranderde omstandigheden passende bouw van het Koninkrijk'. 'Ik ben overtuigd,' zegt zij, 'dat het Rijk na den oorlog zal kunnen worden opgebouwd op den hechten grondslag van volledig deelgenootschap, die de voltooiing zal betekenen van hetgeen zich in het verleden reeds heeft ontwikkeld.' In details treedt zij niet, die moeten worden overgelaten aan de beoogde conferentie, maar ze geeft wel de hoofdlijnen aan: 'Ik weet dat geen poli-

tieke eenheid en verbondenheid op den duur kunnen blijven bestaan die niet gedragen worden door de vrijwillige aanvaarding en de trouw van de overgrote meerderheid der burgerij.’²

Het doel is, in haar woorden: ‘Een Rijksverband waarin Nederland, Indonesië, Suriname en Curaçao tezamen deel zullen hebben, terwijl zij ieder op zichzelf de eigen, inwendige aangelegenheden in zelfstandigheid en steunend op eigen kracht, doch met den wil elkander bij te staan, zullen behartigen.’

Dat is niet mis: ‘vrijwillige aanvaarding’, ‘volledig deelgenootschap’, ‘eigen, inwendige aangelegenheden in zelfstandigheid behartigen’ zijn begrippen die haaks staan op het koloniale bestel, dat gebaseerd is op onvrijwilligheid en ongelijkheid. Het streven van de regering is nu duidelijk: gelijkwaardigheid van de koloniën met de koloniale mogendheid. Bij monde van zijn vorstin zegt Nederland op 6 december 1942 het kolonialisme vaarwel.

3. *‘Het falen der generaties’*

Zeven jaar later, op 27 december 1949, draagt Nederland de soevereiniteit over Nederlands-Indië over aan Indonesië. Dat wordt in Djakarta, de hoofdstad van de kolonie, massaal en uitbundig gevierd. In Amsterdam zijn echter weinig mensen op de been voor deze historische gebeurtenis. Dat is niet alleen het gevolg van het grauwe weer tijdens de sombere dagen tussen Kerstmis en Nieuwjaar, het weerspiegelt ook het katterige gevoel een nederlaag geleden te hebben: Nederland verliest zijn grote kolonie in Azië, ‘ons Insulinde’, zoals het land liefkozend wordt genoemd. Voor Indonesiërs bezegelt de soevereiniteitsoverdracht de erkenning van het feit dat ze hun onafhankelijkheid veroverd

hebben, hun 'merdeka', hun vrijheid. Uit het rood, wit en blauw dat eeuwenlang over hun land heeft gewapperd, wordt het blauw voorgoed verwijderd: het merah putih, het rood-wit, zegeviert.

Geflankeerd door een marechaussee die hoog boven hem uit torent inspecteert de Indonesische premier Mohammad Hatta, in Rotterdam afgestudeerd econoom en Indonesisch nationalist van het eerste uur, voor het paleis op de Dam de erewacht. President Soekarno heeft verkozen in Jakarta te blijven: hij wil niet uit handen van de Nederlandse koningin de soevereiniteit ontvangen die Indonesië in zijn ogen al vanaf 17 augustus 1945 bezit. De vroegere kolonie wordt vanaf nu officieel de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië genoemd, een naam die het federalisme uitdrukt dat Nederland er heeft willen invoeren, maar waarin de nationalistische 'republiek' van Soekarno en Hatta toch op de eerste plaats staat.

Om 10.17 uur in de ochtend tekent Hatta in de Burgerzaal van het paleis de akte van overdracht. In het paleis van de voormalige gouverneurs-generaal van Nederlands-Indië aan het Koningsplein te Djakarta luisteren Nederlandse en Indonesische hoogwaardigheidsbekleders via de radio mee naar Hatta's korte verklaring en naar de rede van koningin Juliana, die een jaar eerder haar moeder als vorstin is opgevolgd. De stem van Juliana klinkt kwetsbaar die dag. In haar toespraak noemt ze dit 'een van de meest aangrijpende en ingrijpende gebeurtenissen van deze tijd' door 'de onnatuurlijkheid van het verloop en anderzijds doordat nooit duidelijker naar voren is gekomen de diepe sympathie der beide volkeren'.

Van de vele duizenden slachtoffers van het geweld waarmee dat gepaard ging, maakt Juliana geen gewag. De koningin wil 'uitdrukkelijk constateren dat in Nederland iedereen met het beginsel van soevereiniteitsoverdracht instemt'. De nadruk op

instemming 'in beginsel' is ingevoegd op verzoek van minister-president Drees, want lang niet iedereen is het eens met de praktijk ervan (en velen trouwens ook niet met het beginsel).

'Het is een voorrecht,' zegt Juliana, 'deze daad te verrichten tegenover de geschiedenis of beter voor het aangezicht Gods, die weet waarom dit samengaan in vrijheid niet eerder en ook niet later werd bereikt en die alleen het falen kent der generaties.'³

Het zijn plechtige woorden, gevoelig uitgesproken, maar was het verloop van de gebeurtenissen inderdaad zo onnatuurlijk? En is tijdens de vier en een half jaar van voortdurende wederzijdse schermutselingen, hinderlagen, executies, strafexpedities en brandschattingen de 'diepe sympathie der beide volkeren' werkelijk 'duidelijker dan ooit naar voren gekomen'? Waarom kon aan deze worsteling 'niet eerder en ook niet later' een eind worden gemaakt? Wie bedoelt Juliana met die 'generaties' en waarin faalden ze? We hoeven er niet bij stil te staan. Het zijn vorstelijke stijlbloempjes, mooi maar nutteloos. Tekstschrijvers van koninklijke toespraken zijn nu eenmaal dol op hoogdravende nietszeggendheden. Hoofdzaak is dat ze het einde van de Nederlandse heerschappij over de Indische archipel bezegelen. Alleen het ontzaglijke, vaak als 'mensonvriendelijk' bestempelde Nieuw-Guinea wordt uitgezonderd van de soevereiniteitsoverdracht en Nederland zal het op zich nemen de daar levende Papoea's op te voeden tot het uitoefenen van hun zelfbeschikkingsrecht.

Ten slotte speelt het carillon van het paleis voor een gehoor in Amsterdam en Djakarta de volksliederen: eerst het Indonesia Raya, dan het Wilhelmus.

4. Kachelhoutjes maken van Soekarno!

In die ruim zeven jaar tussen 1942 en 1949 heeft zich de dekolonisatie van Indonesië voltrokken. Ik ben er in mijn leven steeds anders over gaan denken. Op het schoolplein zong ik, toen het Nederlandse leger in 1948 de aanval inzette tegen de nationalistische strijdkrachten in Indonesië, luidkeels mee: ‘En wat doen we met Soekarno als-ie komt? We maken er kachelhoutjes van!’ Soekarno was de gehate nationalistische leider, die ons het mooie Insulinde wilde afpakken, waarvan een idyllische plaat in de klas hing: een Hollandse soldaat te paard aan de rand van een sawah, met zijn karabijn de Javaanse boer beschermend die er vreedzaam zijn padi plant. Van onze plaatselijke voetbalclub moesten zeven spelers zich inschepen voor militaire dienst in Indië, onder wie onze puike doelman, en dat jaar degradeerde de club dan ook prompt. Dat was voor mij, geloof ik, nog het ergste gevolg van die strijd in Indië. Ik herinner me de terugkeer van de voetballers: de harmonie speelde in de muziektent. De vreugde werd gedempt doordat een van hen er het leven had gelaten. Toen mijn vader werd afgekeurd voor dienst in Indië, waren we dan ook maar wat blij.

Toen ik studeerde, werd ik socialist, en knap links ook. Mijn ‘kameraden’ en ik verweten de Partij van de Arbeid dat ze zich onder Willem Drees had laten meeslepen in een koloniale oorlog. We colporteerden met een fotomontage van premier Jan de Quay en minister Joseph Luns met peniskokers voor, om daarmee hun hardnekkig verzet tegen het overdragen aan Indonesië van Nieuw-Guinea, ons laatste stukje grondgebied in Azië, belachelijk te maken – en hadden niet door dat we zo ook de Papoea’s belachelijk maakten. Dekolonisatie was toen een leerstuk, een dogma, waarop niet afgedongen mocht wor-

den: Indonesië had dus het volste recht op Nieuw-Guinea.

Ik was journalist bij de *Haagse Post* toen Joop Hueting in 1969 op televisie in het actualiteitenprogramma *Achter het Nieuws* van de VARA zijn onthullingen deed van Nederlandse oorlogsmisdaden in Indonesië en ik merkte dat ik het eigenlijk liever niet wilde weten: had onze keeper daar ook aan meegedaan? Gelukkig liet de regering ons weten dat het om ‘excessen’ ging, uitwassen. Maar in de loop der jaren werd het steeds erger. Kapitein Raymond Westerling, ‘de Turk’, die ik als jongen wel stoer had gevonden met zijn pistool op de heup, bleek in Zuid-Celebes massale ‘standrechtelijke executies’ te hebben laten uitvoeren.⁴ In het Javaanse dorp Rawagede waren honderden inwoners zonder pardon doodgeschoten. Waren ‘onze jongens’ werkelijk tot zulke dingen in staat? Schande voor Nederland!

Maar toch, toen ik in 2013 mijn *Afscheid van de koloniën* schreef, kwam ik dicht bij de enigszins provocatieve slotsom van de historicus Joop de Jong in *de Volkskrant*: ‘Nederland deed het in Indië zo gek nog niet.’⁵ Mijn boek gaat over de Nederlandse dekolonisaties in wat ‘de West’ en ‘de Oost’ genoemd werd en als je alleen naar het politieke en diplomatieke proces keek kon je De Jong wel enigszins gelijk geven: Nederland bereikte in 1949 wonder boven wonder op papier ongeveer wat het had willen bereiken. Maar dan moest je de ‘politioenele acties’ of ‘militaire offensieven’ of ‘koloniale oorlogen’ buiten beschouwing laten en kan dat wel? En het was wel duidelijk dat Indonesië de vorm waarin Nederland deze dekolonisatie wilde gieten nooit van harte aanvaard had.

Dit verschuivende beeld van de geschiedenis geldt voor de Nederlandse publieke opinie in het algemeen. Voor de Tweede Wereldoorlog overheerst het gevoel dat daar in Azië door ons naar het woord van Jan Pieterszoon Coen ‘iets groots verricht’

wordt en dat wij het beste voorhebben met de inlanders, die ons dan ook een warm hart toedragen. Na de oorlog domineren aanvankelijk het verdriet en de rancune dat Soekarno ‘ons mooie Insulinde’ van ons heeft afgepakt. Later, vanaf het eind van de jaren zestig, rijzen de twijfels: hadden we Indonesië niet eerder moeten afstaan? Waren die zogenaamde politionele acties in plaats van een campagne om in Indië orde en rust te herstellen in wezen niet een poging ons koloniaal gezag er opnieuw te vestigen?

En nu, in de eenentwintigste eeuw, lijkt ons beeld van deze dekolonisatie bepaald te worden door oorlogsmisdaden, ‘de brandende kampongs van Generaal Spoor’, naar de titel van het boek dat Remy Limpach over het Nederlandse militaire geweld in Indonesië schreef. Hebben we ons daar niet schandelijk misdragen, als ouderwetse koloniale houwdegens?⁶

5. *‘Indonesia Raya, merdeka, merdeka’*

Er heeft tussen 1942 en ’49 nog een andere historische gebeurtenis plaatsgevonden: de proclamatie van de Indonesische onafhankelijkheid.

Twee dagen na de capitulatie van Japan staan op 17 augustus 1945 twee mannen, omstuwd door een groep jongeren, in de voortuin van het pand Pegansaan-Oostlaan 56 te Djakarta: de nationalistische leiders Mohammad Hatta en Soekarno. Met trillende handen en een stem die schor is van de malaria leest de laatste een ultrakorte tekst voor: ‘Wij, het volk van Indonesië, proclameren hierbij de onafhankelijkheid van Indonesië. Zaken betreffende het overdragen van de macht, etc., zullen op ordelijke wijze en zo snel mogelijk worden geregeld.’ Eronder

staan de handtekeningen van hem en Hatta. Aan een bamboe-stok wordt de rood-witte vlag gehesen en alle aanwezigen zingen het 'Indonesia Raya, merdeka, merdeka' (Groot Indonesië vrij, vrij) – vlag en volkslied die waren verboden onder de Nederlanders.⁷

Historische gebeurtenissen lijken achteraf doorgaans heroïscher dan ze in werkelijkheid waren. De twee leiders worden in feite gegijzeld door de jongemannen die hen omringen. Eerder die maand heeft het tweetal het namelijk al met de Japanners op een akkoordje gegooid over de Indonesische onafhankelijkheid die dan onder auspiciën van de bezetter tot stand zou zijn gekomen. Dat accepteren deze pemuda's niet, heet-hoofdig als ze zijn. Ze ontvoeren Soekarno en Hatta en pressen hen de onafhankelijkheid buiten Japan om uit te roepen.

De overlevering wil dat de aanwezigen vervolgens zwaaiend met de rood-witte vlag de stad in rijden om iedereen toe te roepen dat het land nu vrij is. Anderen zouden opgetogen naar Soekarno's huis zijn gegaan, waar zijn echtgenote Fatmawati grote pannen nasi kuning bereidt die pas na zonsondergang gegeten zal worden, want het is ramadan. Soekarno zelf ligt dan allang weer ziek te bed.

Volgens de historicus Harry Poeze is iedereen na de kleine plechtigheid echter zo vlug mogelijk naar huis gegaan, uit vrees voor Japanse represailles. De Japanners hebben na hun overgave aan de geallieerden van de Britten het consigne gekregen de status quo in het land te handhaven en de vraag is hoe zij zullen reageren op het afkondigen van de onafhankelijkheid. Ze hebben verboden dit te doen op het centrale Koningsplein en geven ook geen toestemming het via de radio bekend te maken.

Maar de Indonesische onafhankelijkheid is uitgeroepen. Werd Indonesië daarmee ook werkelijk onafhankelijk? Of pas

door de soevereiniteitsoverdracht in december 1949? Formeel wel, maar nog zeventig jaar later wordt regelmatig de vraag aan de orde gesteld of het niet al vier en een half jaar eerder een onafhankelijk land werd. In Nederland wordt geëist dat Den Haag dit feit nu ‘eindelijk eens’ moet erkennen!

Is met die proclamatie in een voortuin te Djakarta de soevereine Indonesische staat gevestigd? Voor een echtscheiding volstaat niet dat een van de twee te kennen geeft te willen scheiden, daar zijn er twee voor nodig. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ontstond niet met het uitvaardigen van het Plakkaat van Verlatinghe waarmee in 1581 de Spaanse koning werd afgezworen. De Nederlandse onafhankelijkheid werd pas in 1648 bezegeld door de Vrede van Münster. Zoals de Indonesische in 1949 toen Nederland de soevereiniteit over het land overdroeg. Wel kreeg Indonesië al in 1947 erkenning van andere staten, waarmee het internationaal als staat erkend werd.

Wat zou Nederland erkennen als het uitspreekt dat Indonesië meteen na 17 augustus 1945 een onafhankelijk land was? Dat het op die dag subiet zijn biezen had moeten pakken om de plaat te poetsen, het land in de naoorlogse chaos aan zichzelf overlatend. Dat te ‘erkennen’ zou misplaatst zijn. Er waren nu twee concurrenten om de soevereiniteit over het land.